

משפט ספרי רבותינו במוסקבה

ה' טבת – חג נצחון הספרים

בשיחת ה' טבת תשמ"ז אמר הרבי: "בבוא יום זה, מידי שנה בשנה, "נזכרים" ועי"ז "ונעשים", אותם הענינים שהיו בפעם הראשונה – להקבע ל"יום סגולה" ו"עת רצון" בכל הקשור לנצחונם של הספרים". נקוה אם כן, שעד לה' טבת הבע"ל, תבוא ההחלטה להחזיר את ספרי רבותינו אשר במוסקבה, אל מקומם האמיתי, בספריית אגודת חסידי חב"ד.

אמנם כמה דברים ארעו לאחרונה בנושא משפט הספרים:

(א) צו בית המשפט הפדרלי להחזיר הספרים לספריית אגודת חב"ד, והטלת קנסות יומיים עד אשר הספרים יוחזרו.

(ב) צו מאסר שיצא נגדי בבית המשפט במוסקבה.

(ג) העברת הספרים מהספרייה הצבורית במוסקבה, אל הספרייה במוזיאון היהודי במוסקבה.

הקהל הקורא אודות שלושת הפרטים האמורים לעיל, הוא די מבלבל. אנסה אם כן להכניס קצת סדר למאורעות האלה, על פי היומן שרשמתי בעת השליחות לגאולת הספרים:

פרק ראשון: משפט הספרים במוסקבה, שהתקיים בחורף תשנ"ב, על פי הוראת הרבי. הפניה לבין המשפט. פסק הדין שניתן. הערעור שהוגש על ידי שר התרבות. פסק הדין הסופי, וביטולו על ידי הממשל במוסקבה.

פרק שני: החזרת ספרים מהאוסף, בחורף תשנ"ד, באמצעות נשיא ארצות הברית וסגנו (בתור השאלה). התאמצות משרד התרבות להחתים אותי על בקשת ה"השאלה". הגשת התביעה נגדינו לארגון "איפלא" (הפדרציה הבינלאומית של ארגוני ספריות ומוסדות). עריכת המשפט במוסקבה שלא בנוכחותי, והוצאת צו המאסר נגדי.

פרק שלישי: משפט הספרים בוואשינגטון, קיץ תשס"ד ואילך. הגשת התביעה לבית המשפט הפדרלי בקליפורניה. העברתו לבית המשפט הפדרלי בוואשינגטון. ההגשה לבית המשפט לערעורים בוואשינגטון. הפסק הסופי על החזרת הספרים לספריית אגודת חב"ד, והטלת הקנסות היומיות עד להחזרת הספרים.

פרק רביעי: העברת הספרים למוזיאון היהודי במוסקבה, אחרי הטלת הקנסות בחורף תשע"ג. הזמנת חברי המשלחת ועורכי הדין לפגישה סודית בהלסינקי. הסכמת חברי המשלחת ועורכי הדין להצעת המקורבים לממשל רוסיה. ההזמנה לפגישה במוסקבה – לסיכום הסופי עם הממשל, ולמחרת בבוקר – הכרזת הנשיא במוזיאון היהודי, על העברת הספרים למוזיאון.

פרק ראשון: משפט הספרים במוסקבה

א' דחנוכה ה'תשנ"א

היא החליטה לנסות את הקו החוקי, להכין תיק משפטי בכל הנושא. שלחו בפאקס לני. את הסקירה המשפטית שהכינה. הפאקס לא פעל טוב ועברו רק שני עמודים. כעת התקבל מענה כ"ק אדמו"ר שליט"א:

חסר הסיים. נתקבל ות"ח ת"ח. כאמרי מאז וכמ"פ, הנני סומך עליה, והרי עומדת בקשר עם ראשי עסקי חב"ד שי השייכים לזה, ונמצאים מהם גם ברוסיה, וה' יצליחם. אזכיר עוד הפעם על הציון להצלחה וכו'.

ל"ג בעומר ה'תשנ"א

אתמול דיבר הר"י פרוס עם פיזר באריכות, ותוכן דברי פיזר ... לא נראה לו אפשרות הליכה למשפט, כי זה ימשך שנתיים וכו'. כשהודינו את הפרטים אל כ"ק אדמו"ר שליט"א הגיב ושאל:

מהי הבעיה, הרי הם עצמם (איניורקוליג) החליטו שזה שייך לנו!?

מוצאי שמחת תורה ה'תשנ"ב

היום התקבל מסמך נוסף שבו הוחלט לשמוע את שני הצדדים בארביטראז' ביום חמישי [כ"ה תשרי]. הוזמנו לשם שני הצדדים עם כל המסמכים.

יום ה', כה תשרי צהרים, בית המשפט של הארביטראז'

הסתיימה הישיבה בהצלחה גדולה. ישבו 3 שופטים. מצדינו דיברה וירוניקה ומצד הספרייה השיב עו"ד יהודי.

בדר"ח מ"ח בוקר, ביהכנ"ס אגו"ח

ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה שנתקבל בשעטמו"צ פסק הדין של בית המשפט להחזיר את הספרייה לחב"ד. ב-30: 5 יצאו השופטים לאולם והודיעו את פסק הדין. הם קראו אותנו למשרד ונתנו לנו העתק חתום של פסה"ד.

א', ה' מ"ח בוקר

בשעה 12 נפגשה וירוניקה עם השופט הראשי, שמסר לה העתק מכתב ערעור שכתב גובינקו, מכתב בן 7 עמודים עם טענות משפטיות נגד פסק הדין בענין הספרים.

יום ג', כ"ח מ"ח בוקר

בימים ב-ג הבע"ל יתקיים בעזה"ית המשפט החוזר, לאחר הגשת הערעור של הספרייה על הפס"ד הראשון של בית המשפט. הר"י גורנר הודיע על כך לרבי, והרבי התרעם מאד, באמרו:

שוב צריך הוכחות? זה עדיין לא ברור?

יום ד', ו' כסלו בוקר

אתמול אחה"צ התקיים המשפט החוזר, שמיעת הצדדים אחרי הערעור. המשפט התקיים כשלוש שעות, משעה 3: 15 עד 6: 15 לערך. בסוף אמר השופט שהיום הוא לא יחליט, רק מחר בצהרים.

יום ב', י"א כסלו ערב

זה עתה חזרנו מביהמ"ש עם פסק הדין שנתקבל.

יום ה', ט"ז אדר בוקר

היה אתמול דיון ארוך בכנסת הרוסית, וההחלטה היתה שלא להחזיר.

פרק שני: החזרת ספרים מהאוסף

ב"ה יום א' יום דידן נצח ה' טבת ה'תשנ"ד

ביום החמישי זאת חנוכה, קיבל שר התרבות הרוסי מר סידרוב את סגן נשיא ארה"ב מר גור בבנין הספרייה הצבורית במוסקבה, הראה לו 12 ספרים מ"אוסף שניאורסאהן", ונתן לו ספר אחד, כאות מחווה, לבקשת הממשל האמריקאי.

בנוסף לכך נתנו עוד 7 ספרים לידי ממשל ארה"ב, בתור השאלה זמנית. ספרים אלו הובאו מיד לרבי על ידי הרב"ש [קונין], שהכניסם לחדר של הרבי והניחם על השלחן.

ב"ה יום ועש"ק ו' ניסן ה'תשנ"ד

זה עתה נסעו מכאן [מיכאל] שוידקאי [באותה שעה היה סגן שר התרבות הרוסי. אחר כך מונה לשר התרבות], [וואדים] סמירנוב [נציג רוסי באו"ם] [ווערא] גראצ'וב [יועץ בשגרירות הרוסית בוואשינגטון]. הם הביאו לי את המכתב ששלח פילפוב לשוידקאי, בהצעה שאנחנו נבקש באופן רשמי חלק מהספרים בהשאלה.

עניתי בעדינות אבל בתוקף הכי גדול, שאני, הספרייה וליבאוויטש, לעולם לא תחתום על מכתב המתפרש כהודעה שהספרים לא שייכים לנו. הוא התנצל ואמר שיחפשו נוסח שלא מתפרש כהודעה.

שלהי חורף תשנ"ה

לפי הסכם השאלת שבעת הספרים הנזכרים, הוצרכו להחזירם עד ה-19 באפריל (ח' אייר תשנ"ד); אף שבאופן בלתי רשמי נאמר לנו, שזה נכתב רק לצורך פורמלי בלבד. אמנם לפי האמת לא היה זה אלא תכסיס ערמומי, ומיד בהגיע התאריך הנזכר, פנתה הנהלת הספרייה במוסקבה אל "איפלא" (איגוד ספריות בין-לאומי) בתלונה רשמית, על אשר שבעת הספרים לא הוחזרו. את מכתב התלונה קיבלנו בתחלת חורף תשנ"ה, ואחרי דיונים הוחלט לא להשיב על כך.

פרק שלישי: משפט הספרים בוואשינגטון

י' אדר שני תשס"ח

לפני קרוב לשנה התקיים שימוע בבית המשפט, בו טענו העו"ד של חב"ד, כי חב"ד רוצה להוכיח במשפט, כי ממשל רוסיה והספרייה חייבים להחזיר את אוסף הספרים והארכיון לספרייה אגודת חב"ד בנ.י. ואילו העו"ד מטעם ממשל רוסיה טען, שאף שיש לחב"ד טענות צודקות, מכל מקום אין לחב"ד הזכות לתבוע אותם בבית המשפט בארה"ב, כי ההלאמה של הספרים נעשו ברוסיה עצמה.

השופט לעמבערג פסק לפני כחצי שנה, כי יש לחב"ד תביעה צודקת לתבוע במשפט בארה"ב את הארכיון, אבל אין לחב"ד זכות התביעה בארה"ב על הספרייה שנלקחה ע"י ממשל רוסיה בתרע"ז.

ממשל רוסיה הגיש ערעור נגד זכותינו לתבוע בבית המשפט בארה"ב את הארכיון, והעו"ד של חב"ד הגישו ערעור נגד מה שהשופט החליט למנוע את חב"ד מלתבוע את הספרייה בבית המשפט בארה"ב. היום התקיים השימוע בבית המשפט לערעורים, בפני 3 שופטים. העו"ד נתן לואין הציג את חב"ד; והוא גם זה שהציג את חב"ד במשפט הספרים בתשס"ו. קרוב לשעה נמשכו הדיונים, ובסופו של דבר היה נראה כי העו"ד שכנע את השופטים, ובמדה מסוימת – גם את העו"ד שייצג את הממשל הרוסי.

פרק רביעי: העברת הספרים למוזיאון היהודי במוסקבה

מוצש"ק משפטים, אור לאדר"ח אדר ה'תשע"ג

ביום הרביעי ה' שבט, יצא הפסק של שופט בית המשפט הפדרלי בוואשינגטון, מר רויס לעמבערט, שכל יום שממשל רוסיה לא יחזיר את אוסף שניאורסאהן לחב"ד בנ.י. יהי עליהם קנס של 50,000 דולר. נציגי ממשל רוסיה הודיעו מיד שאינם מתחשבים עם הפסק של השופט ועם הקנסות שהטיל.

ביום ששי שעבר, כא שבט, לפנות בוקר, צלצל לי ... בשם הנגיד פרידמן ממוסקבה, שיש לו משהו מיוחד לדבר אתי אודות החזרת הספרים. עניתי, שאחרי שבית המשפט בוואשינגטון פסק קנס על רוסיה ועל הספרייה, של \$50,000 לכל יום שאינם מחזירים הספרים וכתבי היד, אני מנוע לדבר בנושא, ועדיף שידבר ישיר עם העו"ד.

אתמול ביום ששי לפנות בוקר, צלצל לי יוסי קונין, ומספר לי, שהוא עם אחיו חיים נחום דברו עם הר"י קוגן ובנו יוסי במוסקבה, וסיפר להם שהנגיד פרידמן רוצה לדבר אתם, משהו מאד חשוב, ושיבואו למוסקבה.

אחרי שיוסי סיפר לי את הדברים, סיפרתי לו את השיחה וההתכתבות שהיתה לי בזה שבוע קודם. יוסי השיב לי, שמיד אחרי השיחה הזאת עם הר"י קוגן, הם צלצלו (באמצע הלילה) לעו"ד סט גרבר, ועידכנו אותו במה שקורה.

יום ה, ד' אדר לפנות בוקר

אתמול אחה"צ חזרנו מפגישה סודית בהלסינקי עם האליגרך מיכאל פרידמן, מקורבו של פוטיץ. היינו בפגישה: ארבעת חברי המשלחת, עורכי הדין שלנו מארשל וסט, שלמה בא עם בניו חיים נחום ויוסי, אהרונב בא עם בנו שלום בער, קוגן בא עם בנו יוסי, הנגיד רון לאודר הביא במטוסו את הר"י קרינסקי, וחתנו יוסי פרידמן, וחתנו ירמ"י ברקוביץ. גם הגיע (אתנו מפר"ז) סאל (חתנו של שותפו של פרידמן, שעוזר הרבה לאחרונה בנושא הספרים), וגם הגיע יונה פרוס מאנגליה.

כולנו הגענו לשדה התעופה בהלסינקי לפני השעה 5 אחה"צ, וישבנו לפגישה בחדר אסיפות בשדה התעופה לערך משעה 5 עד 6 וחצי. בפגישה הנ"ל ביאר פרידמן בקצרה, את מה שכבר נאמר לנו קודם, שאע"פ שאינם מתייירים מפסקי בית המשפט בוואשינגטון נגדם, מכל מקום כל הפרסום הזה אינו לכבודה של רוסיה, והיו רוצים לסיים את הנושא בשלום ובכבוד. ועל כן הוא הציג ... לעב את כל ההליכים בבית המשפט.

אח"כ השיב העו"ד מארשל: חב"ד, וגם הוא עצמו, מעריכים מאד את רוסיה, ואין להם שום דבר נגדם, ורק זאת שהם רוצים לקבל את הספרים שלהם בחזרה. כשהתחילו לתבוע את הספרים בבית המשפט בארה"ב, הם הגישו את התביעה בקליפורניה, אלא שרוסיה דרשה להעביר את המשפט לוואשינגטון, ואז עבר המשפט לידי השופט למברט, שהוא השופט הראשי בבית המשפט הפדרלי.

על כך השיב פרידמן: הוא מאד שמח לשמוע על היחס החיובי של חב"ד והעו"ד לרוסיה. רוסיה לא מעוניינת כלל לשמוע על הסדר בבית המשפט בארה"ב, כי אינה מכירה בו לפסוק אודות ממשל רוסיה. ואם יטילו עליהם קנסות, בודאי יבואו קנסות הפוכות ממשל רוסיה נגד חברות אמריקאיות. והדרך היחידה שהתוכנית האמורה יכולה לעבוד, שבעת הפגישה עם הממשל הרוסי, לא תוזכר אף מילה על כל הנושא של המשפט וסדרי בית המשפט בארה"ב. מארשל השיב בהסכמה לכל הנ"ל.

עם גמר הדיונים אמר פרידמן, שהוא יוצא כעת מיד חזרה למוסקבה, ומחר בבוקר ידון בכל הנ"ל עם ממשל רוסיה, ומקוה לקבל אישור לארגן את הפגישה מיד ימים אלו. ושוב הזהיר על הסודיות.

יום ה, ד אדר אחה"צ

זה עתה צלצל לי אהרונב, וסיכם לפני את מאורעות אתמול, והסיכום להיום. וקצת מזה כבר הודיע קודם חיים נחום לירמ"י, והודיע לי על כך, והוא: למעשה דיבר אתמול פרידמן עם הנשיא (או עם משרד הנשיא), וסיכם שיבואו מטעם חב"ד שני העו"ד, ושלמה. ומיד סודרו להם הזמנות לויזה מטעם משרד הנשיא. אח"כ הודיע פרידמן, שהפגישה תתקיים ביום שני בשעה 30:2.

יום ב, ח' אדר

זה עתה דיבר אתי אהרונב, וסיפר על הפגישה שהיתה להם בבוקר בבית הכנסת בבאלשאיה בראנאיא עם פרידמן, היינו שלושת חברי המשלחת, וחיים נחום וסאל. מיד עם סיום הפגישה במשרדו של פרידמן, נסעו משם לשדה התעופה, ומשם טסים לפריז, ביחד עם לאודר, במטוס פרטי. כפי הנראה, כשיגיעו לפריז נשמע בפרטיות יותר.

יום ג, ט אדר, צהרים

ברגע זה התפרסמה בכל העולם הצהרתו של פוטיץ, שבא למוזיאון היהודי בראשות לאזאר ובאראדא, ובנוכחותם הכריז, כפי שנמסר בכל העיתונות: ספריית שניאורסון לא יכולה להימסר לארצות הברית, אמר הנשיא ולדימיר פוטיץ. אבל זה יכול להיות מוצג במרכז הסובלנות האירופי במוסקבה ויהפוך נגיש לכל, הוא אמר.

יום ה' י' סיון

לפני כשבוע כתבה יורוניקה בענין הספרים, והרבי השיב לה:

ות"ח ת"ח עוד הפעם על פעילות שלה עד עתה, ומתוך שמחה. בטח תלך מחיל אל חיל. אבל פתיחת ביבלייתקה חדשה

דחב"ד עתה ברוסיה – יכולה לעורר טענה אצל המנגדים שהוצאת ספרי חב"ד מרוסיה עתה – הרי ההיפך מתאים יותר

– לבסס התחלתה ע"י ספרי חב"ד הנמצאים ברוסיה – וידחו זה עד לאחז פירסום.